

KSZTAŁTOWANIE KOLORYSTYKI MIASTA

CZĘŚĆ 3 KOMPONOWANIE KOLORYSTYKI ZABUDOWY ZASADY I PROPOZYCJE

WSTĘP

Niniejsze opracowanie może stanowić element strategii kształtowania kolorystyki miasta, rozumianego jako forma całościowa, posiadająca spójną strukturę przestrzenną i stanowiąca komplementarną koncepcję planistyczną.

Celem strategii byłoby wypracowanie oraz wprowadzenie w życie regulacji w zakresie kształtowania kolorystyki zabudowy i jej komponowania w tkance miejskiej.

Zbiór materiałów mający charakter informacyjno - edukacyjny został podzielony w sposób następujący:

Opracowania tekstowe:

Część 1: Kształtowanie kolorystyki miasta • Zjawisko koloru. Informacje podstawowe

Część 2: Kształtowanie kolorystyki miasta • Elementy kompozycji kolorystycznej

Część 3: Kształtowanie kolorystyki miasta • Komponowanie kolorystyki zabudowy
Zasady i propozycje

Część 4: Kształtowanie kolorystyki miasta • Renowacja budynków zabytkowych
Kolorystyka. Wyprawy tynkarskie i farby

Plansze graficzne:

- Zjawisko koloru • Modele, przestrzenie, systemy, wzorniki
- Fasady kamienic • Kolorystyka • Porządek architektoniczny
- Pierzeje i fasady • Modele kompozycji kolorystycznych
- Kompozycja kolorystyczna elewacji • Analizy projektowe

Publikator • Płock Kolor miasta

Koncepcja postrzegania miasta przez pryzmat koloru.

KOMPONOWANIE KOLORYSTYKI ZABUDOWY ZASADY I PROPOZYCJE

IDEA

Poznajemy otaczający nas świat nie dlatego, że tylko go widzimy, lecz dzięki temu, że myślimy i analizujemy doznania wzrokowe, postrzegane fragmenty wiedzy o świecie poddajemy sprawdzeniu, konfrontujemy, wyjaśniamy sens powstałych zależności i układamy w logiczną całość. Istnieje wzajemny wpływ myśli na widzenie i widzenia na myśl. W ten sposób tworzy się nasza świadomość wzrokowa (*Władysław Strzemiński, Teoria widzenia*).

Elementy krajobrazu miejskiego, identyfikowane, zapamiętywane i oddziaływujące emocjonalnie obserwujemy w przestrzeni światła i barw. Barwa jest podstawowym bodźcem przy percepcji składników kompozycji przestrzeni, niepodzielnie związana z odbiorem formy architektonicznej. Kolorystyka architektury przesądza o sposobie postrzegania pojedynczych obiektów, zespołów zabudowy, a także miasta jako formy całościowej. Barwy są wyznacznikami radości i jakości życia w przestrzeni miejskiej. Nie ma więc nic bardziej błędnego niż projektowanie z ich pomijaniem, traktowaniem jako modnego dodatku.

Natura dawkuje kolor w sposób konsekwentny, rozsądny, głęboko racjonalny. Nic w niej nie bywa przypadkowe, a zawsze logiczne, choć często niepojęte i niewytłumaczalne. Z komponowaniem kolorów w architekturze jest inaczej, już nie tak harmonijnie i pięknie. Świat światła i barw jest skomplikowany, więc jak wszystko, co nieoczywiste, wymaga wiedzy. A na domiar złego, kolor w architekturze będzie zawsze odczytywany subiektywnie, wiąże się bowiem z oddziaływaniem psychologicznym barw na człowieka.

Spółeczność składa się z ludzi o różnym stopniu przygotowania do odbioru otaczających form przestrzennych i kompozycji kolorystycznych. Ludzie w ogólności wierzą i trwają w przeświadczeniu, iż każdy ma własne, równoważne poczucie piękna, potrafi odróżnić sztukę złą od dobrej. Sprzyja temu fakt, że w sztuce, inaczej niż w nauce, nie trzeba udowadniać, że coś jest piękne. Niestety, zestawianie barw jest umiejętnością wymagającą posiadania wiedzy, nawet już nie tej głęboko naukowej, tłumaczącej zjawisko koloru, opartej na matematyce, fizyce, chemii, biologii i psychologii, lecz wiedzy podstawowej, uświadamiającej, czym w istocie jest kolor i jego widzenie.

Obserwujemy wciąż postępującą przemianę roli kolorystyki z ważnego elementu kształtującego ład estetyczny w czynnik pospolity, powszechnie pogłębiający chaos. Związki rozwiązań kolorystycznych z naturą, otoczeniem i stosowanymi materiałami budowlanymi słabną lub są ignorowane w ramach obowiązujących mód i trendów. Łatwość generowania obcych naturze barw i szeroka gama dostępnych farb syntetycznych skłaniają do ekstrawagancji w procesie projektowania i operowania kolorem. Bezkrytycznie powielane są zabiegi ze sfery marketingu, reklamy i komunikacji wizualnej. Wzory z wszechobecnych reklam przenoszone są wprost na elewacje budynków.

Teorię i praktykę kształtowania przestrzeni zbudowanej rządzi obecnie ponowoczesna i neoliberalna skłonność do deregulacji, której skutki nie omijają sfery kolorystyki. Owe deformacje koniunkturalne nie wykluczają jednak prawa do ustalenia i przestrzegania wspólnych, ogólnie obowiązujących zasad porządku i piękna w strukturach urbanistycznych. Chaos towarzyszący operowaniu barwą, urągający wymaganiom ładu przestrzennego staje się imperatywem w dążeniu do wprowadzenia uregulowań obowiązujących w procesie projektowania i komponowania kolorystyki w przestrzeni miejskiej.

UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE

Środowisko geograficzne

elementy przyrodnicze (biotyczne), a także elementy fizyczne, antropogeniczne, powstałe w wyniku działalności człowieka (tzw. infrastruktura osadnicza).

Środowisko przyrodnicze

budowa geologiczna (warunki gruntowe, lokalne materiały budowlane), zbiorniki i ciek wodne (warunki wodne), ukształtowanie terenu (kompozycja przestrzenna), klimat (temperatury, nasłonecznienie, warunki atmosferyczne, kolory nieba), gleby (kolory ziemi), fitocenoza (struktura i odmiany szaty roślinnej).

Środowisko urbanistyczne

W środowisku miejskim można wyodrębnić sferę materialną, kulturową, społeczno-polityczną, i ekonomiczną. Środowisko urbanistyczne obejmuje wszystkie elementy współtworzące strukturę przestrzenną i funkcjonalno-użytkową miasta, a więc układy komunikacyjne, zespoły zabudowy i pojedyncze obiekty budowlane, infrastrukturę techniczną oraz wszelkie przestrzenie wypełniające tę strukturę. Koloryt środowiska miejskiego wynika z kultury, historii, tradycji, norm społecznych i zwyczajów oraz z barw dominujących w lokalnym środowisku.

KOMPOZYCJA URBANISTYCZNA

Kompozycję urbanistyczną możemy zdefiniować jako sposób powiązania elementów zabudowy i zagospodarowania przestrzeni w jedną całość.

Podstawowe elementy kompozycji urbanistycznej tworzą: podłoga, ściany i strop.

- **Podłoga** w znaczeniu urbanistycznym jest to teren stanowiący podstawę całego zespołu zabudowy, dobrze widoczny w części lub w całości, pozwalający na odczytanie i odczucie rozległości wnętrza w stosunku do skali człowieka; „Podłogami” nazywamy tereny ulic miejskich, placów i zazielenionych wnętrz;
- **Ściany** są to płaszczyzny budynków lub zwartej zieleni oraz elementy krajobrazu tworzące wyraźne ograniczenie przestrzeni i stanowiące jednocześnie granicę widoczności, przeszkodę przesłaniającą wszystko, co znajduje się poza nią; Wyróżniamy ściany jednoplanowe i wieloplanowe, panoramiczne.
- **Strop** to czasza nieba rozpięta pomiędzy ścianami otaczającymi obserwatora.

Obserwacja przestrzeni

(co postrzega obserwator i jak można wpływać na przestrzeń, aby kompozycje kolorystyczne były odczytywane zgodnie z zamierzeniem projektowym).

A. Podstawowe elementy kompozycji krajobrazu miejskiego identyfikowane i zapamiętywane przez obserwatora to:

- układ komunikacyjny i punkty węzłowe;
- kompozycja wnętrza urbanistycznego:
 - relacje podłoga - ściany - strop,
 - osie kompozycyjne i widokowe;
- dominanty układu przestrzennego;
- wybitne elementy krajobrazu;
- pasma i skupiska zieleni;
- znaki szczególne - ingrediency przestrzeni.

B. Czynniki oddziaływania emocjonalnego w środowisku urbanistycznym:

- formy i struktury przestrzenne;
- dynamika ruchu;
- cechy barwne środowiska;
- cechy indywidualne wyróżniające dane środowisko;
- funkcje zabudowy i przestrzeni;
- znaczenie społeczne.

Rejestracja cech barwnych środowiska istniejącego

Każdy istniejący zespół urbanistyczny posiada swój koloryt lokalny. Na tło tego kolorytu nakładają się działania projektowe. Właściwe stosowanie koloru może być określone jako rozszerzenie i zwielokrotnienie w przestrzeni zasad barwnego traktowania poszczególnych budynków na skalę urbanistyczną. Dzięki wprowadzeniu koloru jako czynnika kompozycji przestrzennej można uzyskać efekt spójnej i harmonijnej tonacji ogólnej środowiska, pozytywnie wpływać na stan emocjonalny i zapewnić poczucie komfortu psychicznego użytkownikom przestrzeni miejskiej.

Podstawą działania w koncepcjach projektowych powinno być świadome operowanie kolorem w świecie pełnym kontrastów i zjawisk, związanych z wzajemnym oddziaływaniem światła i barwy.

ASPEKTY I ZASADY STOSOWANIA KOLORU W ZESPOŁACH ARCHITEKTONICZNO-URBANISTYCZNYCH

- Kompleksowe i komplementarne projektowanie kolorystyki zespołów architektonicznych; (zazwyczaj kolorystyka zespołu jako całości jest wypadkową barwnych kompozycji zdobiących poszczególne budynki lub po prostu, zbiorem niepowiązanych ze sobą, kombinacji kolorów w przestrzeni);
- Zharmonizowanie kolorystyki budynków położonych w gęstej zabudowie miejskiej z kompozycją barwną zabudowy sąsiadującej;
- Zharmonizowanych stosowanych palet kolorystycznych w obrębie kwartału zabudowy, zespołu architektonicznego, a nawet osiedla;
- Różnicowanie kolorystyczne grup i zespołów funkcjonalnych;
- Kolorystyka winna komponować się z otoczeniem w taki sposób, aby nie stać się agresywną lub nieczytelną;
- Istotniejsze znaczenie ma pozytywny charakter relacji pomiędzy kolorem budynku a otoczeniem, niż oddziaływanie koloru jako takiego („samego z siebie”);
- Kompozycja kolorystyczna winna uwzględniać ekspozycję budynku i punkty widokowe;
- Staranne opracowanie kolorystyki budynków punktowych, dominujących w krajobrazie; (kolorystyka ścian dostosowana do nasłonecznienia i stron świata, tak aby słońce rozjaśniało ciepłe tony, cień własny pogłębiał i ściemniał barwy, a od gzymsów padały refleksy ożywiające całość kompozycji, nadające budynkom pogodny wyraz, zwłaszcza w czasie późnego popołudnia i o zachodzie słońca);
- Stosowanie powierzchni szklanych odbijających otoczenie, a zarazem odkrywających wnętrza, i wiążących je z przestrzenią zewnętrzną, co powoduje przenikanie i nakładanie się barw;
- Analiza kolorystyki w kompozycji nocnej; (barwa budynków widoczna w dzień zmienia się w oświetleniu sztucznym);
- Budynki położone w otwartym krajobrazie winny harmonizować z barwami otaczającego środowiska przyrodniczego;
- Wykorzystywanie zmieniających się kolorów zieleni; (charakterystyczny koloryt różnych gatunków drzew, krzewów, kwiatów, kontrasty płaszczyzn gładkich i chropowatych, decydują o bogactwie zielonego tworzywa, jako koloru przestrzeni);
- Złe kompozycje kolorystyczne fasad i elewacji psują przestrzeń publiczną i wprowadzają estetyczny chaos;
- Nie wolno traktować elewacji bloków mieszkalnych jak arkuszy rysunkowych do zabawy kolorami, albo wstydlivej ideologicznie architektury minionej epoki, którą tylko z tego powodu trzeba zamazać, tworząc wymaginowane zestawienia kolorystyczne, w sposób całkowicie oderwany od formy, bryły, struktury, ekspozycji i otoczenia budynku.

Budynek jest strukturą trójwymiarową, a jego obraz postrzegamy nie tylko poprzez kształty, formę i skalę, ale w jednakowej mierze przez kompozycję barwną, którą tworzą płaszczyzny ścian, dachów oraz wszystkie elementy z nimi powiązane.

Kompozycja ta może być harmonijna bądź chaotyczna, przyjazna lub agresywna, kolorowa albo całkowicie achromatyczna.

Na jej ostateczny odbiór wpływa wiele czynników, z których najważniejsze to światło i barwa, powiązane we wzajemnych zależnościach i interakcjach oraz indywidualna dla każdego z nas wrażliwość i zdolność widzenia.

Różnice trzech podstawowych parametrów barwy – odcienia, jasności i nasycenia umożliwiają rozróżnianie i identyfikację elementów budynku oraz decydują o estetycznych walorach postrzegania całości kompozycji przestrzennej.

Kolor w architekturze ma również aspekt materiałowy i technologiczny.

Jego oddziaływanie zależy od faktury i materiału powierzchni, rozłożenia i wielkości barwnych plam, kontrastów, oświetlenia, a także tła otoczenia i krajobrazu.

Wybór kolorystyki budynku jest procesem złożonym, wynikiem wpływu szeregu czynników obiektywnych, wynikających z cech i uwarunkowań środowiska, szaty roślinnej, lokalnego kolorytu, tradycji miejsca, podłoża kulturowego, stylu, formy, skali i funkcji budynku oraz z właściwego budulca i stosowanych materiałów wykończeniowych.

Newralgiczna jest rola i funkcja koloru, jaką w założeniach ma spełniać. Decydujący wpływ na postrzeganie kompozycji kolorystycznych odgrywają preferencje psychologiczne, możliwości finansowe inwestora oraz wiedza o kolorze i umiejętność posługiwania się nim przez twórcę. Nie można również pomijać silnego wpływu okresowo panujących mód i trendów.

Kompozycja

Kompozycja to układ elementów - linii, płaszczyzn, brył, podziałów elewacyjnych, detali i akcentów plastycznych - zestawionych ze sobą w taki sposób, aby tworzyły harmonijną całość. Kompozycją określa się również samo dzieło zawierające połączone ze sobą składniki.

Celem kompozycji jest osiągnięcie zamierzonego efektu poprzez umiejętne dobranie kształtów, proporcji, faktur i kolorów oraz położenia i relacji elementów, czasem na drodze porządkowania podobnych do siebie składników, a kiedy indziej poprzez zestawianie ich na zasadzie kontrastu. Odpowiednie operowanie tymi narzędziami daje efekt w postaci emocjonalnego, pozytywnego oddziaływania na obserwatora. Można uzyskać zarówno efekt statyczności, równowagi, porządku, harmonii, jak i dynamiki lub chaosu. Elementy kompozycyjne można składać na wiele sposobów, ale nie wszystkie uzyskane kombinacje okażą się wartościowe i godne uwagi. To, czy nowe dzieło będzie interesujące zależy od tego, jakie elementy zastosowano w rozwiązaniach techniczno-budowlanych i materiałowych, a przede wszystkim, od tego, jak te elementy zostały ze sobą połączone w integralną, komplementarną całość.

Styl

Czynnikiem decydującym o pozytywnym odbiorze kompozycji kolorystycznej budynku jest jej adekwatność do stylu architektonicznego, finalny efekt spójności i harmonii dzieła.

Różne kompozycje barwne posiadają charakter indywidualny, autogeniczny, odpowiadający stylistyce i funkcji budynku.

Forma

Funkcją koloru jako środka ekspresji jest wzmocnienie oraz dopełnienie formy budynku przez artykulację poszczególnych elementów bryły. Kontrastowy układ barw umożliwia akcentowanie kompozycji, różnicowanie rytmów i podziałów, optyczne łączenie lub dzielenie płaszczyzn. Kolor sprawia, że budynek wydaje się wyższy lub niższy niż w rzeczywistości, dystygowany bądź zwykły, pospolity, barwa wpływa na postrzeganie równowagi statycznej i ciężaru budynku.

Materiał

Percepcja kolorystyki obiektów związana jest z rodzajem faktur i materiałów wykończeniowych pokrywających wszystkie elementy budowlane. Światło odbija się od płaszczyzn gładkich i jasnych, a pochłaniane jest przez faktury ciemne i chropowate. Kolory intensywne na materiałach o powierzchni gładkiej, błyszczącej, nabierają jeszcze większego blasku, stają się świecące, migoczące, medialne. Faktury matowe i plastyczne, takie jak tynk, cegła, kamień ciosany, drewno naturalne, harmonizują z barwami mniej nasyconymi, o naturalnych odcieniach.

Funkcja

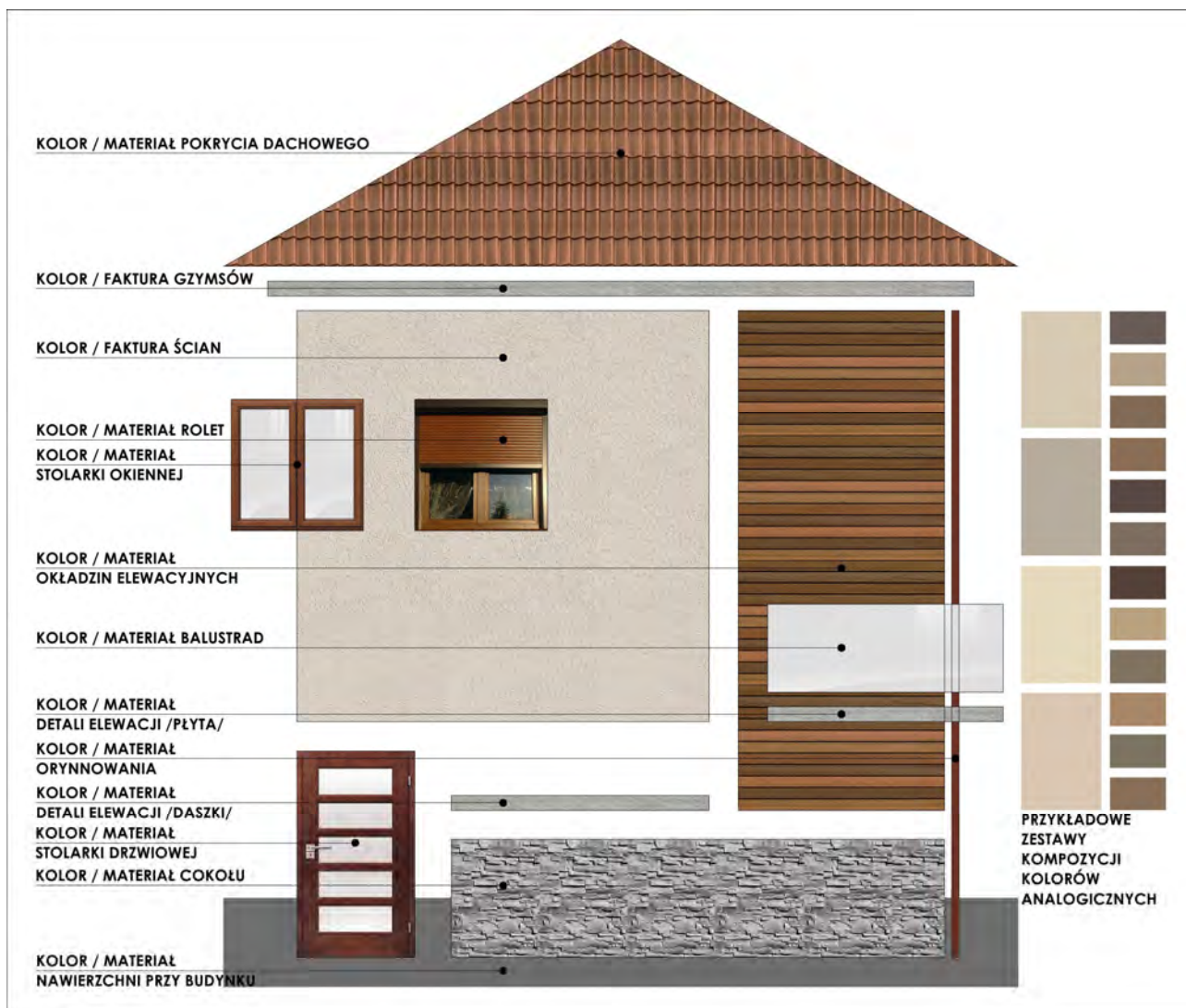
Nieustanne doświadczanie i wartościowanie przestrzeni, nadawanie znaczeń obiektom, doprowadziło do powstania w ludzkiej świadomości odniesień symbolicznych. Powstał kod symboli. Kolor jest nośnikiem informacji estetycznych, a barwy współtworzą wizerunek budynku, pozwalają na identyfikację jego charakteru i funkcji. Inny będzie zestaw barw dla budynków mieszkalnych jednorodzinnych, inny dla wielorodzinnych, odmienny dla budynków użyteczności publicznej, obiektów kultury czy budynków administracyjnych.

Preferencje barwne

Z badań, obserwacji i praktyki projektowej wynika, że w kompozycjach kolorystycznych obiektów mieszkalnych preferowane są kolory wywodzące się z kolorytu środowiska naturalnego - szarości kamieni, żółcie i brązy drewna, czerwienie i pomarańcze, przy czym wyjątek stanowią odcienie zieleni. Rzadko wybierane są kolory fioletowe i niebieskie. W przypadku pokryć dachowych preferowane są kolory ciemne i matowe, w tonacjach czerwieni i brązów, co jest reminiscencją tradycyjnych, ceramicznych lub blaszanych pokryć dachowych. W regionach, gdzie niegdyś dominowały gonty, współcześnie preferowane są odcienie szarości oraz czerni.

ELEMENTY KOMPOZYCJI KOLORYSTYCZNO-MATERIAŁOWEJ ELEWACJI BUDYNKU

Podstawą udanego projektu kolorystycznego budynku jest rozumienie, jakie elementy współtworzą jego integralną strukturę. Składają się na nią następujące płaszczyzny i powierzchnie:

- cokoły przyziemia,
- ściany (tynki i okładziny),
- dach (pokrycie, obróbki, orynowania),
- lukarny, facjaty,
- wszelkie detale architektoniczne,
- płyty i balustrady balkonów, tarasów, loggi,
- stolarka i ślusarka drzwiowa,
- stolarka i ślusarka okienna, parapety,
- rolety, okiennice,
- daszki, ganki, werandy,
- inne elementy powiązane z bryłą budynku: murki, schody, pochylnie, opaski, etc.

RODZAJE KOLORYSTYKI

W zależności od kompilacji kolorów można wyróżnić kilka typów kompozycji kolorystycznych.

Kolorystyka naturalna

Kolorystyka naturalna wywodzi się z gamy kolorów tradycyjnych materiałów budowlanych, takich jak: drewno, kamień, cegła czy klinkier, obejmuje palety odcieni ciepłych, o niskim lub średnim nasyceniu, zestawionych z kolorów analogicznych, którymi pokrywane są płaszczyzny ścian: odcienie żółtego, żółto-zielonego, żółto-pomarańczowego, pomarańczowego czy pomarańczowo-czerwonego, rdzawe i brązowe, kontrastowane z odcieniami szarości elementów cementowych lub betonowych. Kompozycje naturalne z zasady harmonizują z kolorytem miejsca, krajobrazem, nawiązując do tradycji lokalnych.

Kolorystyka harmonijna

Kolorystyka harmonijna to kolorystyka stonowana, utrzymana w jasnych, pastelowych odcieniach kolorów rozjaśnionych bielą lub wysyconych szarością.

Kolory ścian kontrastują z ciemnymi dachami w barwach czerwieni, czerni, szarości lub brązów. Odmianą kolorystyki harmonijnej jest kolorystyka achromatyczna, oparta o biele, szarości i czernie. Kompozycje harmonijne są szczególnie ważne w przestrzeni zurbanizowanej, w zwartej zabudowie miejskiej, są bowiem czynnikiem tworzącym harmonię i kształtującym ład estetyczny.

Kolorystyka kontrastowa

Kolorystyka kontrastowa oparta jest na silnych barwach o wysokim nasyceniu, wyróżniających budynek na tle otoczenia. Istnieją dwa typy kolorystyki kontrastowej:

- **Dynamiczna** - inaczej ekspresyjna, wynikająca na ogół z koncepcji architektonicznej, wywołująca silne odczucia emocjonalne i tworząca w przestrzeni łatwo dostrzegalne akcenty lub dominanty kolorystyczne. Paleta kolorów zostaje dostosowana do stopnia ekspresji formy i elementów struktury kompozycyjnej budynku;
- **Jaskrawa** – jest ona najczęściej efektem nieprofesjonalnego doboru kolorów i ich kombinacji, braku umiejętności i wiedzy o kolorze. Celem jednak jest uzyskanie agresywnego efektu oddziaływania na otoczenie. Brak harmonii barw, nadmierna intensywność kolorów i niewłaściwe ich łączenie wywołują reakcje negatywne.

WYBÓR KOLORÓW

Zazwyczaj dla barwienia elewacji budynku wybiera się dwa lub trzy kolory, z których jeden jest kolorem głównym, przeważającym lub dominującym. Kolory dodatkowe mają charakter aplikacji uzupełniających, przeznaczonych do malowania detali architektonicznych lub stworzenia prostej kompozycji malarskiej. Kolorystyka powinna uwzględniać poziome i pionowe podziały elewacji oraz detale i cechy charakterystyczne w strukturze architektonicznej budynku.

Kolor dominujący, wybrany spośród odcieni jasnych i pastelowych, słabo lub średnio nasyconych, umożliwi zharmonizowanie płaszczyzn z pozostałymi elementami i detalami elewacji, a także z otoczeniem budynku. Barwy ciepłe, jasne, niezbyt mocno nasycone, są przyjazne w odbiorze, nie wzbudzają emocji estetycznych. Ponadto, kolory jasne ograniczają zjawisko silnego nagrzewania ścian i sprawiają wrażenie stonowanego chłodu i elegancji.

Stosowanie ciemnych, silnie nasyconych kolorów warto ograniczać do małych powierzchni (max. 10% elewacji) ze względu na silne absorbowanie promieniowania słonecznego i szkodliwe skutki przegrzewania warstw ściennych.

Paradoksalnie, przy braku opracowania kolorystycznego budynku, na decyzje kolorystyczne mają wpływ kolory elementów budowlanych wykonywanych lub montowanych w pierwszej kolejności. Do takich należy pokrycie dachowe, układane przed otynkowaniem ścian zewnętrznych i montażem stolarki. Kolor zakupionego materiału pokryciowego często determinuje dalsze wybory. Do klasycznego pokrycia w kolorze czerwono-pomarańczowym trudno jest bowiem dobrać barwy chłodne lub zimne. Również pokrycie w kolorze zielonym czy niebieskim ograniczy swobodę doboru kolorów ciepłych dla ścian budynku.

Największe możliwości dla różnych, nawet kontrastowych zestawień, dają barwy achromatyczne, czyli odcienie szarości.

Z kolorem dachu należy zintegrować kolor orynnowania, obróbek blacharskich i elementów ślusarsko-kowalskich montowanych na elewacji. Projekt kolorystyki dachu winien obejmować kolory podbitek, krawędzi dachowych, odstąpionych elementów więźby oraz wszelkich obróbek dekarских, kominów, wyłazów, okien dachowych, etc.

Niezwykle ważnym dla kompozycji całościowej jest trafny dobór okien oraz drzwi.

Elementy te powinny być wykonane z tego samego materiału, posiadać jednolity kolor, podobnie, towarzyszące im markizy, rolety czy okiennice. Barwy okien i drzwi mogą być zarówno harmonijne i spójne z kolorami na elewacji, jak też tworzyć kontrast, przy odpowiednim doborze tonacji kolorów przeciwstawnych. W lokalach usługowych, zlokalizowanych w parterach budynków, możliwe jest stosowanie innego, niż na kondygnacjach wyższych koloru stolarki okiennej i drzwiowej, pod warunkiem nadania im spójnej formy i skali.

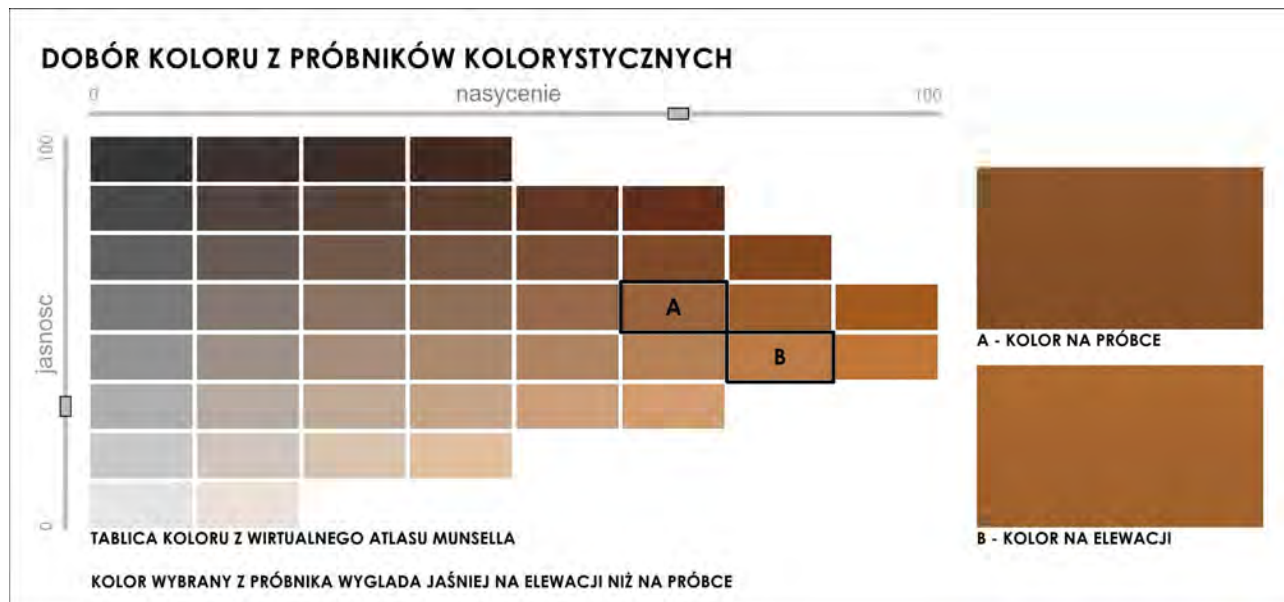
W przypadku stosowania okładzin elewacyjnych, takich jak klinkier, kamień czy drewno, należy ograniczyć zestaw kolorów tynków do jednego lub dwóch odcieni harmonizujących z kolorem okładzin. Cokoły budynku wykładane ceramiką, kamieniem lub pokryte farbą, powinny mieć kolor ciemniejszy niż płaszczyzny elewacji, co uporządkuje optycznie strukturę budynku i wyeksponuje jego bryłę. Jasny kolor cokołu przy ciemnej elewacji potrafi sprawiać wrażenie aberracji kompozycyjnej, odrywając optycznie bryłę od podłoża.

Wizualne dopełnienie kompozycji kolorystycznej budynku stanowią barwy bezpośredniego otoczenia - nawierzchnie opasek, ścieżek, chodników, podjazdów, a także kolory werand, ganków, tarasów i schodów, które winny harmonizować z kompozycją kolorystyczną architektury budynku.

PRÓBY KOLORYSTYCZNE

Przed ostatecznym podjęciem decyzji o wyborze kolorów warto pomalować fragment elewacji, aby ocenić rzeczywisty efekt wizualny.

Na ścianie elewacji odcień koloru wygląda jaśniej niż na próbniku, przy czym kolory jasne stają się bardziej białe, a ciemne bardziej nasycone.

Na odbiór wizualny koloru znaczący wpływ ma faktura tynku. Im większe jest uziarnienie i plastyczność struktury wyprawy, tym kolor będzie wydawał się ciemniejszy.

WPŁYW FAKTURY TYNKU NA OPTYCZNE POSTRZEGANIE KOLORU

RODZAJ TYNKU TYNK GŁADKI	TYNK ZACIERANY /KORNIK/	TYNK NATRYSKIWANY /BARANEK/	TYNK MINERALNY GRUBOZIARNISTY	NASYCENIE KOLORU

**IM WIĘKSZE JEST UZIARNIENIE TYNKU I PLASTYCZNOŚĆ FAKTURY
TYM KOLOR BĘDZIE WYDAWAŁ SIĘ CIEMNIEJSZY**

Próbki sprawdzające na ścianach

W celu uzyskania zakładanego efektu harmonii kolorystycznej wszystkich barwnych elementów elewacji i uniknięcia błędnych wyborów należy wykonać próbki kolorystyczne na ścianach budynku. Sprawdzenie wybranych kolorów na podstawie próbnich wymalowań wydaje się najskuteczniejszą metodą doświadczalną, mogącą potwierdzić trafność decyzji lub ją podważyć. Wymalowania na ścianach elewacji wykonuje się na powierzchni o wielkości ok. 1 m².

Ustala się kilka miejsc wymalowań różniących się położeniem w stosunku do stron świata, fakturą podłoża (beton, tynk, drewno), ekspozycją i zacienieniem. Na podstawie koncepcji kolorystycznej wybiera się z próbnika lub palety kolor ustalony w projekcie oraz sąsiadujące z nim odcienie, zamawiając próbki u producenta farby.

Okazuje się, że kolor, wybrany z wzornika kolorów nigdy nie będzie dokładnie tym, który widzimy na ścianie elewacji. Wynika to z praw rządzących zjawiskiem koloru - odbierana przez nasze oko barwa to wypadkowa różnych składników: koloru farby, rodzaju i faktury tynku, odbicia i pochłaniania fal świetlnych, zacienienia płaszczyzn, kolorów sąsiadujących, etc.

(Elementy zjawiska koloru zostały omówione w poprzednich częściach opracowania)

Dlatego wybierając i oceniając kolory oraz efekt ich łączenia w całej kompozycji kolorystycznej należy zawsze uwzględniać wyżej wymienione czynniki.

Pierwsze wymalowania bywają nietrafione, pozwalają natomiast na modyfikację wybranych próbników lub własnych palet kolorów i ich odcieni.

Ponadto, znając już podstawowe cechy zjawiska koloru, wykonane próbki kolorystyczne ułatwiają znalezienie właściwego odcienia i ustalenie tonacji kolorystycznej całej kompozycji.

PALETY KOLORYSTYCZNE

- Dla potrzeb projektowych możemy zdefiniować własną paletę kolorów, korzystając z opracowanych już modeli przestrzennych, systemów i palet, na przykład: Model HCL, Munsell Color System, ColorBrewer Paletts, etc.;
- Można utworzyć kilka palet kolorów i każdą zaprojektować dla konkretnych celów; Podstawą będą palety obejmujące skale: jakościową (zestaw barw), sekwencyjne (skala jasności / skala nasycenia) oraz skalę rozbieżną dla wybranych kolorów;
- Należy uwzględnić zjawiska interakcji kolorów i kontrastów szczególnie czytelne przy łączeniu na jednej płaszczyźnie np. koloru czerwonego i zielonego, a także zjawisko metameryzmu;
- Należy uwzględnić możliwość rozróżnienia kolorów przez daltonistów. Zjawisko daltonizmu nie świadczy o tym, że daltonista widzi "źle", a tylko o tym, że barwa jest wrażeniem, jakie powstaje w mózgu pod wpływem fali o określonej długości. Ta sama długość fali może wywołać zupełnie inną reakcję mózgu, niż typowa reakcja właściwa dla większości ludzi.

ASPEKTY TECHNICZNE

Tynki i farby elewacyjne dzięki parametrom technologicznym i szerokiej ofercie rynkowej stwarzają praktycznie nieograniczone możliwości dla tworzenia kompozycji kolorystycznych.

Należy jednak zawsze mieć na uwadze, że materiały elewacyjne powinny zapewniać trwałość powłoki tynkarskiej i kolorystycznej, odporność na uszkodzenia mechaniczne, opady atmosferyczne, korozję biologiczną i zanieczyszczenia powietrza.

Ściany budynku narażone są na bezpośrednie oddziaływanie czynników atmosferycznych.

Nieprzestrzeganie zasad doboru kolorów na płaszczyznach następczych, w krótkim czasie wpłynie destrukcyjnie na estetykę i trwałość wypraw elewacyjnych.

Kolor jest jednym z głównych czynników powodujących wzrost temperatury elewacji.

Powierzchnie pokryte ciemnymi kolorami, wystawione na działanie promieni słonecznych, szybciej się nagrzewają, niż pokryte jasnymi barwami. W naszej strefie klimatycznej elewacje południowe lub południowo-zachodnie, pokryte ciemnym kolorem, mogą nagrzewać się w dni słoneczne do temperatury ok. +65°C, a w ciągu nocy ich temperatura spadnie do ok. +25 °C.

Zagrożeniem dla trwałości wypraw jest również szybkie wychładzanie elewacji, np. wskutek nagłych, ulewnych opadów deszczu.

Ciągłe zmiany temperatury ścian zewnętrznych wywołują w ich warstwach naprężenia, które z czasem powodują trwałe uszkodzenia. Początkowo powstają mikrorysy, następnie mikropęknięcia, które prowadzą do odprysków i odpajania tynku. Niebezpieczeństwo to dotyczy szczególnie systemów ociepleniowych, w mniejszym stopniu tynkowanych ścian jednowarstwowych. Wynika to z różnej rozszerzalności termicznej komponentów systemu, zwłaszcza, gdy warstwa izolacji wykonana jest ze styropianu.

Ściany jednowarstwowe powodują łatwiejsze rozprawienie ciepła z nagrzanej elewacji.

W ścianach wielowarstwowych, ocieplonych, współczynnik rozszerzalności termicznej styropianu jest 5-7 razy większy od współczynnika dla muru wykonanego z cegły lub betonu.

ZASADY STOSOWANIA KOLORU W ARCHITEKTURZE BUDYNKU

- Stosujemy kolor w sposób świadomy, biorąc pod uwagę zasady, warunki i cel, jakie ma spełnić kompozycja kolorystyczna budynku lub zespołu architektonicznego;
- Stosujemy kolor efektywnie, aby uzyskać najkorzystniejszy rezultat;
- Nie wybieramy koloru w oderwaniu od przeznaczenia i rodzaju kompozycji, według jedynie własnych, wewnętrznych upodobań lub wzorców bezkrytycznie skopiowanych ze sfery marketingu, reklamy lub mediów;
- Unikamy przypadkowych wyborów i losowych zestawień kolorystycznych;
- Stosujemy kolor w sposób sensowny i racjonalny, nie wszędzie tam, gdzie to jest możliwe;
- Unikamy zasady, że im więcej koloru, im jest intensywniejszy, tym lepiej dla „dzieła”;
- Nie stosujemy koloru po to, aby udekorować „obraz” - czytaj wizerunek architektury budynku;
- Nie nadajemy znaczeń i symboli kolorystycznych, które nie mają żadnego, zrozumiałego obiektywnie odniesienia, lub których przekaz jest irracjonalny;
- Podstawą stworzenia udanej kompozycji kolorystycznej budynku jest rozumienie jego struktury architektoniczno-budowlanej;
- Stosujemy reguły komplementarności barw, jeżeli chcemy wyróżnić elementy, pamiętając, że:
 - te same kolory grupują obiekty i nadają im cechy wspólne;
 - różne kolory wyodrębniają i rozdzielają obiekty;
 - kolorów nigdy nie postrzegamy samodzielnie, a zawsze w sąsiedztwie, w otoczeniu lub w kontraście do innych kolorów (wizualna percepcja zawsze jest relatywna);
 - obiekt staje się łatwo dostrzegalny, gdy stosujemy kolory kontrastujące z tłem otoczenia;
 - obiekty w tym samym kolorze nigdy nie będą wyglądały identycznie z powodu zmieniającego się oświetlenia;
 - płaszczyzny elewacji niezwiązane z wystrojem, powinny być eksponowane tylko na tyle, na ile ich rola w kompozycji całego budynku lub zespołu tego wymaga;
- Barwy czyste, silne i jaskrawe wyglądają najlepiej w ostrym słońcu, natomiast w klimacie umiarkowanym stają się krzykliwe i agresywne, a często cukierkowe lub komiksowe;
- Na ścianach od strony północnej oraz w strefach zacielenia elewacji kolor będzie zawsze wydawał się intensywniejszy, niż na ścianach od strony południowej lub w strefach nastonecznionych.
- Istotne znaczenie dla postrzegania jasności barw ma rodzaj podłoża. Na gładkich tynkach barwy będą jasne i czyste, na tynkach gruboziarnistych, o strukturze plastycznej, barwy będą odbierane jako ciemniejsze i bardziej chłodne, z powodu światłocieni nakładających się na kolor.
- Dla budynków o tradycyjnej architekturze dobrze jest dobrać kolorystykę nieagresywną, opartą na odcieniach pastelowych, monochromatycznych, różnicując jasność i/lub nasycenie barw;
- Dobre efekty uzyskujemy:
 - różnicując odcieniem strukturę i detale budynku na tle dość jednolicie traktowanych płaszczyzn ścian;
 - nadając budynkowi kolor przez stosowanie materiałów elewacyjnych, o barwach własnych, takich jak: cegła, klinkier, drewno, szkło, stal, beton, etc.;
 - stosując mieszane faktury płaszczyzn;
- Dla budynków nowoczesnych, będących kompozycją brył geometrycznych, kolorystyka może być kontrastowa i dynamiczna;
- W budynkach jednofunkcyjnych, zwłaszcza w mieszkalnych, należy stosować jeden kolor i jeden rodzaj stolarki okiennej, o jednolitej formie i proporcjach podziałów kompozycyjnych;
- Kolorystyka dachów, obróbek dekarских i blacharskich powinna być spójna w obrębie całego budynku lub grupy budynków tworzących integralny zespół zabudowy;
- Stosując różne, monochromatyczne tonacje barwne dachów i ścian, uzyskujemy efekt jednolitości i zwartości bryły;
- Pamiętajmy, że nie ma złych kolorów, są tylko złe ich wybory, zestawienia i kompozycje.

POSŁOWIE

„Dzięki odbiciom i nakładaniu się na siebie dwóch rastrów - natury i kultury warto pamiętać o logice i innych wartościach natury w nowej architektury komponowaniu. Zauważmy, jak bardzo w architekturze rodzimej, wernakularnej widać kontakt z ziemią, z podłożem, z którego budulec czerpie charakter i kolor właśnie. Brązy pni drzew, gdy z leśnego materiału korzystamy, ściany na zrąb układając. Czerwienie wypalanej gliny, gdy ziemia w nią obfituje, dachówką domy kryjąc. Ugry (ochry), gdy skałę piaskowca mamy na podorędziu, ściany mocniejszymi czyniąc i trwalszymi. Stalowo-niebieska szarość trafia niekiedy wprost na dachy dzięki warstwowemu łupkowi. Wszystko to głównie kolory ciepłe, a zimne?: zielenie i błękity. Te zastrzeżone są. Dla nieba - błękit, dla ulistnienia - zieleń. Dachy zielone i niebieskie - kto to widział? Raczej rzadko, na ogół bez sensu. Architektura w naturę wtapiać się powinna, organicznie się z nią wiązać, z ziemią, nie z niebem, jednak nie na zasadzie mimikry. Architektura musi być widoczna, choć nie manifestacyjnie, spektakularnie, nuworyszowsko, lecz by harmonizować z otoczeniem”.

Janusz A. Włodarczyk, Kolor i ślepcy. Prawda i kłamstwa architektury, Politechnika Białostocka, 2009;

KSZTAŁTOWANIE KOLORYSTYKI MIASTA MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Opracowanie ma charakter informacyjno-edukacyjny.
Tekst został wsparty materiałami źródłowymi:

- Marian Arsyński, O problemach kolorystyki fasad, Toruń 1966;
- Przemysław Biecek, Zbiór esejów o sztuce prezentowania danych. Odkrywać! Ujawniać! Objasniać!, Fundacja Naukowa SmarterPoland.pl, 2014;
- Color theory: Overview. www.worqx.com/color/color_basics.htm;
- Johannes Itten, The Elements of Color, New York, Van Nostrand Reinhold Company, 1970;
- Jak widzimy w dzień a jak w nocy?, Wiedza i inspiracje, Wydawnictwo LEDNEWS, www.swiatlo.com/home/article/309-jak-widzimy-w-dzien-a-jak-w-nocy/83-technika;
- Krzysztof Jurek, Znaczenie symboliczne i funkcje koloru w kulturze, Kultura – Media – Teologia, nr 6 2011;
- Piotr Setkowicz, Barwa - bagatelizowany wymiar środowiska mieszkaniowego, Architecturae et Artibus 1/2010;
- Władysław Strzemiński, Teoria widzenia, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1969;
- Justyna-Tarajko Kowalska, Kolor w projektowaniu - funkcje i postrzeganie koloru, www.foveotech.pl/zainspiruj-sie/psychologia-koloru/kolor-w-projektowaniu-funkcje-i-postrzeganie-koloru;
- Justyna-Tarajko Kowalska, Kolor w projektowaniu - komponowanie barw, www.foveotech.pl/zainspiruj-sie/psychologia-koloru/kolor-w-projektowaniu-komponowanie-barw;
- Justyna-Tarajko Kowalska, Kolor w projektowaniu - wybór kolorów, Foveo Tech, www.foveotech.pl/zainspiruj-sie/psychologia-koloru/kolor-w-projektowaniu-wybor-kolorow;
- Teoria koloru w skrócie, www.historiasztuki.com.pl/NOWA/30-00-01-KOLOR.php;
- Kazimierz Wejchert, Elementy kompozycji urbanistycznej, Wydawnictwo Arkady Warszawa, 1974;
- Marta Więckowska, Barwa. ASP Katowice www.aspkatowicepsychofizjologia.wordpress.com/2014/12/18/barwa/
- Janusz A. Włodarczyk, Kolor i ślepcy. Prawda i kłamstwa architektury, Politechnika Białostocka, 2009;
- Adam Zausznica, Nauka o Barwie, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1959;

